

KÁZMÉR LÁSZLÓ

kazmerlaca@gmail.com

doktorjelölt (Debreceni Egyetem Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola)

A Gyorshadtest ábrázolása a Magyar Világhíradóban

The representation of the „Fast” Corps in the Hungarian World Newsreel

ABSTRACT

The author's intention is to take the reader on a journey into the turbulent period of the Second World War, not through the usual military history approach, but through the genre of information and media history. There are many events or happenings that could be covered, but in this case we will focus on the representation of the Royal Hungarian Army's „Fast” Corp in the war. In the constructive world of the media, we encounter a different picture than in the ego-documents or on the pages of military reports. Yet, their understanding is not negligible, as the media have an influence on their audience. It constructs the world view of the receptive viewer, and in extreme situations it can even result in a distorted world view. However, this essay cannot undertake to explore all levels of the media, and therefore arbitrarily focuses exclusively on the Hungarian World Newsreel.

KEYWORDS

the Second World War, the Royal Hungarian Defence Forces, Hungarian Film Office, Hungarian World Newsreel, media representation

DOI 10.14232/belv.2025.4.2

<https://doi.org/10.14232/belv.2025.4.2>

Cikkre való hivatkozás / How to cite this article:

Kázmér László (2025): A Gyorshadtest ábrázolása a Magyar Világhíradóban. *Belvedere Meridionale* vol. 37. no. 4. pp 29–43.

ISSN 1419-0222 (print)

ISSN 2064-5929 (online, pdf)

(Creative Commons) Nevezd meg! – Így add tovább! 4.0 (CC BY-SA 4.0)
 (Creative Commons) Attribution-ShareAlike 4.0 International (CC BY-SA 4.0)
 www.belvedere-meridionale.hu

A GYORSHADTEST ÁBRÁZOLÁSA A MAGYAR VILÁGHÍRADÓBAN

A szerző tollából 2023-ban „*The Hungarian 2nd Army in the Hungarian World Newsreel (1942–1943)*”¹ címmel már megjelent egy hasonló tanulmány, mely az audiovizuális forrásokból épített fel egy rövidke kontextust. Akkor a történelem egy kicsinyke szeletére koncentrálván boncolgattuk a hadsereg kicsoportosításáról és hazaérkezéséről szóló képeket. Jelen dolgozatban sem vállalkozhatunk egy átfogó kép megalkotására. A feldolgozhatóság függvényében most a Gyorshadtest 1941-es audiovizuális reprezentációira koncentrálnunk. A második világháború idején ez Magyarországon nem jelentett mást, mint a Magyar Világhíradót, amely a tanulmányunk fő forráskorpuszát jelenti. A filmhíradók szabadon és bárki számára könnyen hozzáférhető módon kerültek feltöltésre a filmhíradokonline² honlapon. Ez nemcsak jó példát ad egy archívum elérhetőségére, hanem a szerzőt is sokkal könnyebben ellenőrizhetővé teszi.³

A dolgozat fő célkitűzése az audiovizuális hírszolgáltatás által vázolt történeti narratíva feltárása. A feladat komplexitását az adja, hogy a Magyar Világhíradó termékei egy konstrukciós folyamat produktumaként jöttek létre, így azok valóság tartamát nem lehet feltétel nélkül elfogadni. Illetve nem lehet nekik azt a történeti kérdést feltenni, hogy „Mi is történt valójában?”. Viszont más típusú kérdést fel lehet tenni. Sőt, vannak olyan kérdések, amelyeket csak ennek a típusú forrásnak lehet feltenni. Ilyen például, hogy „Mi az, amit láttatni akartak?” és azt „Milyen motívumokkal kívánták megjeleníteni a vásznon?”. Ezekből arra vonhatunk le következtetést, hogy maguk a filmhíradó készítői milyen konstrukciós tételek szerint ábrázolták a haderőt. A kérdésnek két tényező miatt van ma relevanciája. Egyrészt az audiovizuális történeti források száma az elmúlt időszakban folyamatosan gyarapodott, így elengedhetetlen a feldolgozásuk megismerésének bővítése. Másrészt a társadalom tagjainak a haderőről alkotott képét a média is befolyásolja.⁴ Ráadásul az ilyen típusú információk a katonai műveletekre is hatással lehetnek, de erről bővebben a nemzetközi szakirodalomban a „*Multi-Domain Operations*”-ként (terminus technicus) olvashatunk.⁵

¹ KÁZMÉR 2023.

² <https://filmhíradokonline.hu/>

³ A dolgozatban az egyes filmhíradó hivatkozásainál a lábjegyzetben a filmhír jelzete. Ezeket a rövid kódokat a megnyitott filmhíradokonline honlap nyitóoldalon megtalálható kis keresőablakba kell bemásolni, majd a nagyítóval részíteni. A program azonnal kiadja a keresés eredményeként azt a filmhíradót, amely az egyes citációkban hivatkozva van. Belegondolni is merész, hogy mi lenne, ha az összes forráshivatkozás hasonlóan egyszerű módon azonnal és könnyen visszaellenőrizhető lenne.

⁴ A Horthy-korszak médiakép alkotásáról, lásd bővebben: SIPOS 2023.; BUZINKAY – KÓKAY 2005.; ANDOK 2013.

⁵ Multi-Domain Operations: A XXI. hadviselésének paradigmaváltása (a légi-földi csata szellemi utódjaként jött létre 2018-ban), hogy az információ mennyisége és áramlásának felgyorsulásával a különböző dimenzióban működő haderőnemek, úgy, mint a szárazföldi, a tengeri, a légi, az űrbéli és a kibertéri csapatok időben összehangoltan legyenek képesek együtt és más szereplőkkel (pl. az állami szinten integrált hatalmi eszközök, vagy a humán erőforrás vagy éppen a hadiipar) közösen reagálni a felmerülő kihívásokra.
 In: <https://www.act.nato.int/article/mdo-in-nato-explained/>, valamint
https://www.jwc.nato.int/application/files/1516/3281/0425/issue37_21.pdf Mindkét letöltés dátuma: 2024. szeptember. 05.

NÉHÁNY SZÓ A MAGYAR VILÁGHÍRADÓRÓL

A Magyar Világhíradót (a továbbiakban: mvh) az 1923. november 1-jén alapított Magyar Filmiroda Részvénytársaság⁶ (a továbbiakban: MFI) gyártotta 1931 szeptemberétől 1944 decemberéig.⁷ A filmirodát állami közbenjárással hozták létre, és a Magyar Távirati Iroda (a továbbiakban: MTI) érdekkörébe tartozott.⁸ Az alapításában kulcsszerepet játszott a Külügyminisztérium és vitéz leveldi Kozma Miklós, akit Ormos Mária a korszak magyar médiavezérének titulált.⁹ Az MFI alapszabályzatának 7. §-a szerint „A vállalat tárgya és ügyköre: Magyartárgyu (sic!) propaganda filmhírszolgálat belföldön, kisebb filmfelvételek készítése, azok kidolgozása, értékesítése, nyers- és készfilmek vétele és eladása és a mozgóképekkel kapcsolatos mindennemű (sic!) hirdetési üzlet lebonyolítása.”¹⁰ Ennek megfelelően a filmhíradók olyan szellemi produktumok, melyek visszatükrözik azt az alkotói légkört, melyben készültek.

Az MFI a világháború alatt is heti rendszerességgel gyártotta a filmhíradókat. Ennek megfelelően Magyarország hadba lépése – 1941. június 27. – és Budapest ostroma között összesen 178 db világhíradó készült.¹¹ A hadművelleti területen készült háborús felvételeket az MFI-től bevonultatott haditudósítók forgatták, majd futárrepülőgéppel vagy vasúton szállították a fővárosba a tekercseket. Ez eleve több napos vagy hetes csúszást is okozott.¹² A haditudósítók szerepéről és tevékenységéről Gorda Éva „A magyar haditudósítás az első és második világháborúban.”¹³ címmel írt doktori értekezést. Így a készítés mechanizmusáról nem ejtünk szót, hasonló a helyzet a propaganda és az audiovizuális kapcsolatával, mivel arról Barkóczi Janka írt disszertációt 2020-ban.¹⁴

Az MFI-nek sem a háború előtt, sem a háború alatt nem volt elég erőforrása, hogy a mozik számának megfelelő kópiát gyártson. Így arra kényszerültek, hogy az első körben játszó mozik a filmhíradókat átadják a következő mozinak, majd azok is átadják a távolabbiaknak. Ebből kifolyólag akár több hónap is eltelt, míg a legtávolabbi helyre is eljutott az „aktuális” filműjság.¹⁵ Gondoljunk csak bele abba, hogy a rádió akár élőben is tudott sugározni, a nyomtatott sajtó pedig már olyan infrastruktúrával rendelkezett, hogy egy londoni újságíró közlését akár másnap a vidéki vásárlók is nyomtatott formában tudták olvasni. Ezt a hátrányát csak a látványvilága tudta ellensúlyozni. A mozi népszerűsége viszont elvitathatatlan; Erdélyi István szerint egy-egy magyar filmet hárommillió ember nézett meg a hazai filmszínházakban,¹⁶ melyek előtt kötelező-

⁶ 1927-ben kiadott alapszabályzat szerint „A társaság neve: Magyar Filmiroda Részvénytársaság”. In: MNL OL K 675 1./1. tétel.

⁷ mvh-0398-01 jelzetű az első és az mvh-1084-01 az utolsó. Ebből könnyen kiszámolható, hogy összesen 687 db világhíradó készült, melynek túlnyomó többsége fennmaradt az utókorra.

⁸ BARKÓCZI 2017. 22.; MNL OL K 675 13./34. 98.

⁹ ORMOS 2000.

¹⁰ MNL OL K 675 1./1. 1927-es alapszabályzat 7. §.

¹¹ mvh-907-01 jelzetű az első, míg az mvh-1084-01 az utolsó.

¹² Így például az 1942. november 19-én meginduló Uránusz hadművelet, csak a decemberben érezteti a hatását a filmvászonon.

¹³ GORDA 2012.

¹⁴ BARKÓCZI 2020.

¹⁵ GYIMESY 1943. 3–5.

¹⁶ ERDÉLYI 1943. 2.

en vetítették a filmhíradókat.¹⁷ Még ha a nézőszám túlzó is, az bizonyos, hogy rendkívül széles tömeghez juthatott el a Gyorshadtestről forgatott médiatartalom.

A világháború idején egy-egy filmhíradóba 8-12 filmhír is összeállításra került. Ezek nagyrészt csak közvetett módon kapcsolódtak egymáshoz. Egy-egy filmhír hossza a néhány 10 másodperctől a 3-4 perces hosszig is eltarthatott. A zsugorodó nemzetközi cserekapcsolatok révén pedig egyre kevesebb volt a külföldi, az is elsősorban német, olasz, svéd vagy svájci származású. A lakosság háborúval kapcsolatos információs igénye nagy volt, ezért az is gyakori volt, hogy egy-egy filmhíradóban több háborús hír is szerepelt. Egy-egy német szinte mindegyikbe jutott, de sok olasz is belekerült; ezen kívül rendszerek voltak a haditudósítók által készített felvételek felbukkanása is, vagy a honvédségről az MFI hazai riporterei is készítettek képeket. A világháborúról így több mint 650 olyan filmhír maradt fenn, amelyben valamekkora mértékben megjelentek a katonák.

Koncentrálva a Gyorshadtest 1941-es hadművelleti tevékenységére, ez a kör jelentősen leszűkül és feldolgozható mértékűvé válik. Ugyanis a Kárpát-csoport és a Gyorshadtest keleti arcvonalon folytatott tevékenységéről 18,¹⁸ míg a honi szintéren 12 filmhíradó köthető a témához.¹⁹ Viszont ezekből nyolc nem maradt fent,²⁰ ezért vizualizációs vizsgálat sem folytatható le rajtuk. Ebből kifolyólag a továbbiakban 13 harcéri és kilenc hazai felvételre koncentrálunk.

AZ ELSŐ MAGYAR HÁBORÚS REPREZENTÁCIÓ

1941. június 28. és 30. között a magyar–szovjet határ mentén folytak tűzharcok, majd július 1-jén megkezdődött a magyar csapatok nagyobb offenzív tevékenysége. Ennek eredményeként július 6-ra elfoglalták Kolomeát.²¹ Ezt követően jelent meg a mozikban a 907. filmhíradó, melynek a kilencedik híre a „Honvédségünk Kolomeában”²² címmel jelent meg. Ez volt az első olyan híradás, amely már a hadba lépés után, a hadművelleti területen készült. Érdemes ezt egy kicsit jobban is szemügyre vennünk. A narrátor szerint a szovjet csapatok a visszavonulás során mindent elpusztítottak, és a honvédség beérkezésével a lakosság is visszatérhet a lakhelyére. Az üzenet egyszerű: a bolsevikok pusztítanak, míg a honvédek a békét hozzák el. Nézzük meg azt, hogy ehhez a narratívához milyen vizuális képanyagot használtak fel.

Az üzenet első felének alátámasztásaként felperzselt faházak maradványait és rombolt hidat jelenítettek meg. A következő jelenetsorban helyi lakosokat vesznek fel, ahogy hosszú sorokban gyalogolnak. A harmadik felvonásban pedig oszlopalakzatban 38M Toldi harckocsik sorakoztak fel a városias település egyik utcáján, miközben a helyi lakosok figyelik a magyar csapatok

¹⁷ 98.104/1930 BM, valamint a 109.570/1930 BM számú körrendeletek. BARKÓCZI 2017. 23.

¹⁸ 1941. júliusában: mvh-0907-09, mvh-0908-07; mvh-0909-05; 1941. augusztusában: mvh-0910-05, mvh-0911-07, mvh-0912-08, mvh-0913-06, mvh-0914-01; 1941. szeptemberében: mvh-0915-07, mvh-0916-08, mvh-0917-08, mvh-0918-05; 1941. októberében: mvh-0921-07, mvh-0922-07; 1941. novemberében: mvh-0923-09, mvh-0925-05, mvh-0926-07, mvh-0926-08

¹⁹ 1941. szeptemberében: mvh-0918-02 1941. október: mvh-0919-08, mvh-0919-09; mvh-0921-08; 1941 novemberében: mvh-0925-04, mvh-0925-06, mvh-0926-09; 1941. december: mvh-0927-07, mvh-0928-07; mvh-0929-08, mvh-0930-06; 1942. január: mvh-0932-07

²⁰ 1941. júliusában: mvh-0908-07, 1941. szeptemberében: mvh-0915-07, 1941 novemberében: mvh-0925-04, mvh-0925-05, mvh-0925-06, mvh-0926-07, mvh-0926-08; 1941. december: mvh-0928-07. Az eltűnt forrásokat a Nemzeti Filmintézet kutatói tárták fel. In: <https://filmhiradokonline.hu/> (Letöltve: 2025. 02. 02.)

²¹ ANDAHÁZI SZEGHY 2016. 43–44.

²² mvh-0907-09

mozgását. A jelenet békésnek tűnik, az ábrázolás nem mutatja a harci menet jellegét. Tehát a pusztításhoz rombolt műtárgyak képeit használták, míg a béke elhozatalához menekültek egy csoportjának menetelését, a honvédek megjelenítésében pedig semleges közegben lévő modern páncélosok csoportját mutatták be. Az egyes üzenetekhez – amit a narratívából tudhatunk meg – ezeket a motívumokat tudták párosítani. Ezáltal hitelesíteni kívánták az elmondott üzenetet. A rombolt híd megjelenítése jó ötlet,²³ mivel a haza lakosság nagy része is használt Magyarországon hidakat, így azonnal hozzá tudták kapcsolni a saját világképükhöz. Viszont a megvert szovjet csapatok képeire nem mutattak felvételeket. Itt legalább egy kilótt harcokcsival lehetett volna illusztrálni a narrációt. A menekültek megjelenítése inkább semlegesre sikerült. Nem mutattak kapcsolatfelvételt vagy üdvöztető kommunikációt a magyar katonák és a helyiek között. Így a béke elhozatala nem áll megfelelő vizuális alátámasztás alatt. A békés lakosság motívumát legfeljebb a harmadik jelenet mutatja meg, amikor a magyar páncélosok figyelik a lakosokat. Ha nem mondta volna a narrátor, hogy ez Kolomeában készült, a néző nem tudta volna megmondani, hogy ez egy nemrég elfoglalt településen készült. Összességében az első filmhíradóról elmondható, hogy egy-egy narratívához hozzápárosítottak képeket, viszont nem tudtak minden állításukhoz megfelelő vizuális hitelesítést adni. Illetve a hadi tájékoztatáshoz hozzáfűztek egy politikai üzenetet is.

RENDSZERES MEGJELÉN A VILÁGHÍRADÓBAN

A Gyorshadtest 1941. július 9-én nulla órától kivált a Kárpát-csoportból, és átkerült a német Dél-Hadseregcsoporthoz alárendeltségébe.²⁴ Ezt követően a Kárpát-csoport a Honvéd Vezérkar közvetlen alárendeltségében látott el biztosítási feladatokat, tervezetten addig, amíg ezt a feladatot a német csapatok át nem veszik.²⁵ A Gyorshadtest viszont folytatta az offenzív műveleteket, és együtt harcolt a tengelycsapatokkal.

A 907. filmhíradótól (1941. július) kezdve egészen a 920-ig (1941. október) bezárólag minden hétre jutott egy magyar hadi filmhír. A háborúba való belépés után 920. hír volt az első olyan, amiben nem beszéltek a magyar részvételről. A németek és az olaszok harcairól igen, csak külön a haditudósítók által készített magyar híradásról nem beszéltek. A következő ilyen eset a 924. filmhíradóban fordult elő (1941. novemberében), valamint még a 931-ben (1941. december) híradóban is lehet hiányérzetünk, ha bele vesszük, hogy a kutatási témánk szempontjából még ide kapcsolható hír 1942. januárjában jelent meg a 932. filmhíradóban.

A 909. filmhíradóban folytatták a visszavonuló szovjetek pusztításairól szóló narratívát.²⁶ Ez már több mint két perces filmanyag, mely a duplája a 907-09 filmhírnek. A mozgóképeken a páncélosok után a repülőcsapatok mutatkoztak be, akik a kamera előtt egy tábori repülőtérről hajtottak végre felszállást. Készítettek légi felvételeket is, mely alkalmat adott arra, hogy a már korábban bemutatott rombolt híd motívumát más perspektívából mutassák be. A bolsevista

²³ „A Dráva és a Mura folyókon átívelő vasúti és közúti hidak évszázadokon keresztül a kapocs szerepét töltötték be, országokat, népeket, családokat, kultúrákat kötöttek össze. Lerombolásuk gyászt és szomorúságot, az (újra)építésük pedig reményt és örömet hozott. A szerzők a déli határhidak történetével kapcsolatos jelentősebb eseményeket villantják fel az alábbi írásukban.” TÓTH – KOVÁCS 2022. 27.

²⁴ ANDAHÁZI SZEGHY 2016. 62.

²⁵ Ez magában foglalta a területen maradt szovjet csapatrészek felszámolását, és a megszállás katonai közigazgatás megszervezését. HL, Kp-csop, I/1. 183. o. idézi ANDAHÁZI SZEGHY 2016. 62.

²⁶ mvh-0909-05

bűnök megjelenítésére felhasználtak egy leégett templomot, melyről azt állították, hogy korábban börtönként használták. A filmhíradóra nem jellemző brutális képsorokban elszenesedett emberi maradványok is feltűntek a mozgóképeken. A keresztény érában felnőtt lakosság körében a képek vízhangja egyértelmű negatív érzetet keltett.²⁷ Ezt fokozták tovább, hogy egy magyar nyelven írt falfirkát is rögzítettek. A hat másodperces képernyőidő bőven elégséges volt arra, hogy a „*templom volt börtön lett innen csak a lélek szállott el*”²⁸ szöveget mindenki el tudja olvasni. A 909. filmhíradóban rámutattak arra, hogy a magyar csapatok is rátaláltak a bolsevizmus rémtetteire. Ezt úgy mutatták be, hogy az előző héten a németek szemüvegén keresztül láttatták mindezt.²⁹ Erre a célra az elérhető legdrasztikusabb képeket rögzítették.³⁰

A 910-05 számú filmhír³¹ képsorát a magyar szeroszlop³² munkájának megjelenítésével kezdték. A rögzített képeken géplakatos, eszterga és hegesztési munkát folytató honvédek láthatók, akik ügyet sem vetettek a kamerára és szünet nélkül folytatták a munkájukat. Ezzel jól illusztrálva az első felvonás szervizelési munkáinak folyamatosságát. A második felvonásban a narráció szerint zsákmányolt légibombákat láthatott a néző. A 47–53. másodpercek közt egy hordládában függőlegesen felállított bomba látható, mely mellett egy katona állt. Ezzel a felvétellel jól lehetett érzékeltetni a bomba méretét. A nézők ezt összeköthették a kassai bombázással, mely a hadba lépésnél játszott szerepet.³³

A következő felvonásban szintén a katonai logisztika teljesítményének lehetett tanúja a néző, ugyanis a narráció szerint az éhező helyi lakosoknak adtak ételt. A rögzített felvételek is ezt támasztják alá. Ez egyfajta reakciója is az előző héten vetített filmhíradónak, melyben elmondták, hogy a visszavonuló szovjetek az élelmiszerraktárakat is felgyújtották. A képeken nőknek, gyerekeknek, időseknek, de még néhány férfinak is mertek a tábori főzőponton egytálételt és kenyeret adni. Ezek a képek a jószándékú ember imázsának építése helyett álltak, mely pozitív irányba formálta a világképet. A filmhír utolsó felvonásában a harcoló csapatok kerültek a fókuszba, ezáltal biztosítva a hadihír jellegét. A narráció szerint egy erősen védett tanyaépületet vettek birtokba a honvédek. Ennek a szövegnek a vizuális képanyagához rohamozó és tüzet vezető gyalogosokat rögzítettek, akik mozgását egy közvetlen tűztámogatást nyújtó löveg biztosította. Mindenképpen ki kell emelnünk a löveg tüzelésének felvételét, melynek háttérében egy katolikus kereszt magasodik. A hatás fokozása érdekében a felvétel készítője alacsonyabb magasságból készítette, így a tűzereket kissé lentről vette fel, akik mögött ezáltal a kereszt még magasabbra került. Ezáltal is egyfajta fennköltebb jelleget adva a küzdelemnek. A harcok képei közt lehet felsorolni a rohamozó gyalogságot, a tüzet vezető lövészt, a lövegek tűzkiváltását, vagy a robbanások előtt lehasaló katonákat. Egy alig egy perces filmhírbe ezeket a motívumokat kell bemutatni ahhoz, hogy a nézőben hitelesítést nyerjen az a tudat, hogy valahol harccselekmény zajlott.

²⁷ Egy ilyen tett a keresztény nemzeti gondolat uralta politikai érában méltán számíthatott megvetésre. A tárgyban lásd bővebben: TURBUCZ 2012.

²⁸ 102-108 mp.

²⁹ mvh-0908-02

³⁰ Fekete Bálint a GPU borzalmak c. filmhírt elemezte, viszont ott nem voltak magyar csapatok, így ebből a vizsgálatból kimaradt. FEKETE 2014. 13–23.

³¹ mvh-0910-05

³² gépjármű javító alegység

³³ ROMSICS 2016.

A 911-07 filmhír a „A szovjet hadsereg nyomában”³⁴ címmel került a magyar mozikba. A felvételeket szintén a haditudósító század készítette. Az elemzést kezdjük a narrációval, melyben elmondták, hogy a magyar csapatok üldözik a szovjeteket, akik romokat hagynak maguk után. Ez az üzenet tovább erősíti a visszavonulás tényszerűségét és azt, hogy közben rombolásokat és készletek megsemmisítését hajtottak végre. Mi viszont nézzük meg, hogy a készítő ezt az üzenetet milyen képanyaggal kívánták alátámasztani. Az első felvonásban huszárok, országos járműves oszlop, valamint fogatolt tüzekek hajtanak végre mentést. A képek tanúsága szerint az üldözés képét (image) oszlopban menetelők felvételeivel (pictures) helyettesítették.³⁵ A második felvonásban égő és romos épületek képei mutatják a visszavonulók pusztításait, valamint magyar felségjelzésű 35M Ansaldo és Toldi harckocsik vonulnak át. A felvételeken a harckocsiparancsnok a páncéltesten kívül figyeli a területet, akárcsak Kolomeában. Annyi különbséggel, hogy itt már nem volt nézőközönsége a páncélosoknak. Az utolsó felvonás néhány másodpercében mutatkoztak be a 39M Csaba páncélgépkocsik. A filmhír továbbra is a rombolt objektumok képeivel erősíti a visszavonulók pusztításait, valamint mozgásban lévő csapatok képeivel illusztrálja a visszavonulók üldözését.

A 912-08 számú filmhír a kereszténység motívumával indítja be a közel három perces audiovizuális anyagot.³⁶ Itt kell szót ejtenünk arról, hogy a filmhíradók hírei ugyan közvetlenül nem függenek össze, viszont közvetett módon kapcsolódnak egymáshoz. Ugyanennek a filmhíradónak a harmadik hírében a narrátor a következővel kezdi a mondandóját: „*A Szovjet ellen megindított kereszties háborúban ...*”³⁷ Valamint a negyedik hírből a kereszties összefogásra emlékeztető kijelentést tesz, miszerint „*Európa népei összefogtak a szovjet ellen.*”³⁸ A három különböző filmhírben tett nyitómondatok együtt már képesek kontextust alkotni, melyben a összeurópaiság és a keresztény értékrend pozitív minősítést kölcsönöz. A biblia forgatása és az áldozás képei összekötik az otthoni nézőket a katonákkal, mivel ez egy olyan tevékenység, amellyel könnyen tudnak azonosulni.³⁹

A következőkben új elemként a vezetés és irányítás rendszere került fel a filmhíradó vásznára, melynek ábrázolástechnikai eszköze a térkép fölött álló parancsnok és a körülötte sereglett beosztott hallgatóság. A következő felvonásban pedig egy folyamatkezelés mozzanatait láthatja a néző. Pontosabban azokat a képkockákat, amelyek a folyamatkezelést szimbolizálják a filmhírben. A vizuális látványt a narrátor a szükségesszüksz⁴⁰ kifejezéssel kommentálja, míg a látványvilágot a nehezen és lassan mozgó összetákolt tutaj uralja. A bemutató színvonalú képkockák értelmét szükségtelen keresni, ugyanis a narrátor elmondja, hogy mit kell ez mögött látni. A túlpártot akarják biztosítani, hogy a hadihidászok hidat építsenek a járművek átkeléséhez. A hídépítés eredményeként a katonai járművek biztonsággal átkelhetnek a Bug folyón. Az utolsó felvonásban aztán egy ellenséges repülőgép-támadást rögzítenek a felvételen, melyet a

³⁴ mvh-0911-07

³⁵ A két képfogalom: A kép (pictures) a virtuális, anyagi és szimbolikus egység, melyből a virtuális rész az ábrázolás (image), az, amely valami helyett áll, amely valamit meg akar jeleníteni. SZÖNYI – SZAUTER 2008. 11.

³⁶ mvh-0912-08

³⁷ mvh-0912-03

³⁸ mvh-0912-04

³⁹ Az 1941-es adatok szerint a lakosság 95,3% keresztény. Központi Statisztikai Hivatal https://www.ksh.hu/nepszamlalas/tablak_vallas

⁴⁰ Katonai kifejezés, mely annyit tesz, hogy nem a feladatra speciálisan kialakított technikai eszközt alkalmaztak.

légvédelmi löveg elhárít. A filmhíradóra szintén nem jellemző módon a saját sebesülteket is lencsevégre kapják. Ez az utolsó jelenet aztán új motívumot vezetett be a Szovjetunió elleni háborúban. Még hozzá azt, hogy az ellenség képes az aktivitásra, és nem pusztán visszavonul, hanem amikor lehetősége nyílik, akkor ellencsapást hajt végre.

A 913-06⁴¹ filmhíradó első felvonásában a légvédelmi tüzékről jelenítettek meg képeket. Még hozzá azért, mert több feladatuk is akadt a szovjet gépek támadásai miatt. Látványelemként felhasználtak műszeres bemérést, lövészetet, ellenséges repülő lezuhant roncsainak fotóit. A mindössze 50 másodperces felvételesorozatba egy teljes történetet beszéltek el a légiveszélytől a lezuhant ellenséges roncs átkutatásáig. Az előző filmhíradóval együtt azt támasztják alá, hogy van ellenséges légitevékenység, viszont azt eredménnyel elhárítják. A következő felvonásban tanúbizonyságát adják annak, hogy a szovjet haderő hatalmas veszteséget szenvedett a magyar arcvonalszakaszon. A képeken számtalan haditechnikai eszköz roncsát pásztázza végig a kamera. Ezután egy újabb motívum és kifejezés került fel a mozivászon síkjára. Még hozzá a narrációban: „A hadifoglyok között gyakran szívósan ellenálló szovjet amazonok is kerülnek fogságunkba.”⁴² Szókapcsolat addig nem fordult elő. A képeken pedig egy szovjet egyenruhát viselő nő látható, amint hadifogságba szállítják. Az utolsó felvonásban a már jól ismert rombolt hidak és épületek kerültek előtérbe. Abban sem mutattak újat, hogy Toldi páncélossal felszerelt harcokoszírok átvonulnak az elfoglalt településen. A narrációban összekötik a fegyveres összecsapások nyomait a visszavonulás során elpusztított hidakkal ezzel minimalizálva a háborús nyomok saját felelősségét.

Utóbbi kijelentést viszont feloldja a következő filmhíradó első híre.⁴³ Ebben előre vetítették, hogy Nikolajev településre is ugyanaz a sors vár, mint a többire. Ha nem pusztulnak el az épületek a harcokban, a szovjetek felgyújtják őket. A 914-es filmhírben azt is megtudhatták, hogy a szovjet propaganda szerint a tengelycsapatok kifosztják a lakosságot. Ennek cáfolása érdekében néhány másodpercben bemutatják, hogy az időszerű betakarítási munkálatokat a helyi parasztok békésen folytatják. Tulajdonképpen magyarázat nélkül folytatja a narrátor, hogy „a helyszínen beszerzett gabonából készült a tábori sütőszlopnál honvédeink kenyere.”⁴⁴ A képek is átkötés nélkül követik egymást. Egyik felvételen még számos nő halomba hordja a terményt, a következő képen pedig honvédek dagasztják a kenyeret. Ha igazán ki akarták volna használni a propaganda funkcióját, akkor a megsütött kenyérből átadtak volna néhányat a betakarítást végző asszonyoknak. A figyelmes nézőnek eszébe juthatott, hogy korábban már tettek ilyesmit. A haza agrártársadalomnak viszont a betakarítás a békés életnek az imázsképe. A következő felvonás viszont azonnal visszazökkenti a nézőt a háború valóságába, ugyanis ismét előkerülnek a rombolt objektumok vizualizációi. Végül megjelent a hadifoglyok végeláthatatlan sorainak képe, mely a harcok egyfajta eredményjelzőjeként funkcionál.

„ERŐSÖDŐ” NARRÁCIÓ ÉS FOLYAMATOS MEGJELENÉS IDŐSZAKA

1941. szeptemberében felszínre került a szervezet vezetésében meglévő antibolsevista eszme. Ugyanis a munkatársakat és a vezetőket is Kozma Miklós és körei adták, leginkább megbízható

⁴¹ mvh-0913-06

⁴² mvh-0913-06

⁴³ mvh-0914-01

⁴⁴ mvh-0914-01 30-50. mp.

személyek, akiktől ez a legkevésbé sem állt távol.⁴⁵ Ugyan a 915. filmhíradó háborús híre sajnos nem maradt fent, így vizuális elemzést sem tudunk folytatni, viszont a Nemzeti Filmintézet munkatársai feltárták, hogy a filmhír a tábori istentisztelet tárgyában készült, amin a helyi lakosságból is sokan részt vettek. Megfogalmazásuk szerint: „Megható jelenetek játszódtak le a mise alatt az istentiszteletektől 22 éve eltöltött lakosság körében.”⁴⁶ A narráció erősebb hangvételűvé válására a következő filmhír is jó példát szolgált. „Támadásra indul a repülőszázad, hogy új győzelemmel gazdagítsa repülőink hírnevét. Tíz légi győzelem kivívása után mind visszatértek a Dnyeper mentéről, s a nap dicsfénnel tűnik le a Krivoj Rog-i hegyek mögött.”⁴⁷ A fennmaradt levéltári anyagok nem nyújtanak bizonyosságot arról, hogy ez a változás miért állt be. Így csak következtetni tudunk arra, hogy ez a fajta „magabiztos” és lírai fogalmazás a háborús sikerek következtében került felszínre. A híradó műfajhoz egyik sem illik bele, és azért nem magyarázható pusztán az antibolsevizmussal, mert a háború előtt nem becsmérelték a rendszert, csak akkor, amikor már beállt a hadiállapot.

A 916-08 filmhír⁴⁸ narrációjában a kommunista rendszer kritikáját fogalmazták meg, melyhez földbevéajt házak képét társították, mondván, hogy így élnek a szociális gondoskodásban lévő munkások. A második felvonásban pedig a repülő csapatok hajtottak végre felkészülést, majd bevetést. A filmhíradót színesítve ismét légi felvételeket vágtak közbe, melyben akrobatikus műrepülő elemeket is láthatott a néző, majd a leszállást követő győzelmi ünneplés romantikus képeivel kívánták rabul ejteni a néző figyelmét.

A 917-08 filmhírben a győzelmi ünneplést folytatták a kitüntetések átadásával. A katonai díszszemlékre emlékeztető átadási ceremónia a fronton kissé életidegennek hat, viszont jó összekötő kapocs a hazai nézőknek, akik számos ünnepségen láthattak hasonló jeleneteket. Ezzel egy kézzelfogható kapcsolódási pontot találva a látottak és a saját tapasztalatok között. A filmhír második részében a narrátor szerint „Tüzérségünk támogatásával csapataink fontos városokat és ipartelepeket foglaltak el.”⁴⁹ Az ambiciózus kijelentést képi anyagát nyílt területen végrehajtott gyalogos rohammal kívánták illusztrálni, valamint bevágtak néhány, a tüzérségi lövészetben készült felvételt. Mindkettő motívumra már korábban is volt példa, és mindkettő reprezentatív módon jeleníti meg a támadás képét a vásznon. Bár az elhangzó szöveg többet ígért, mint amit a néző kapott, viszont amit kap, az beleillik a narráció alaptézisébe, ami nem más, minthogy támadnak a magyar csapatok. Akár hiányolhatnánk is a támadás eredményét, de ennek megjelenítését már nem látták szükségesnek. Megelégedtek azzal, hogy szövegesen bemondták, ahelyett, hogy például egy birtokba vett üzem anyagi javait vagy zsákmányolt harceszközöket mutogattak volna.

A következő felvétel a 918-5 filmhír, melyben folytatták a retorikaváltás szövegezését. Ebben az esetben „A mezőgazdasági gépekben állítólag bővelkedő Szovjetthonban a lakosság ma is ősi eszközökkel csépli a learatott gabonát”⁵⁰ megjegyzéssel kezdték a narrációt. A képek tanúsága szerint az emberek a termény betakarításához és feldolgozásához csoportokban kézi

⁴⁵ TURBUCZ 2020. 317-318.

⁴⁶ mvh-0915-07

⁴⁷ mvh-0916-08 40-93. mp.

⁴⁸ mvh-0916-08 05-26. mp.

⁴⁹ mvh-0917-08

⁵⁰ mvh-0918-05

szerszámokat, valamint ló vontatta munkaszerkezetet használtak. Összehasonlítva az alig két héttel későbbi székelyföldi hírrel, amelyben Bánffy Dániel báró, földművelésügyi miniszter szemléli meg a földeket és gazdáikat, nem látni kardinális különbséget.⁵¹ A filmhír második felvonásában viszont a hidászok építettek egy hadihídat, melynek legoptimálisabb képanyaga a folyó felett dolgozó honvédek által adott felrobbantott korábbi híd mellett található.

CSÖKKENŐ REPREZENTÁCIÓS IDŐSZAK

A 921-07 filmhírben már a Dnyeper menti folyamvédelemről számoltak be, mely augusztus 30-tól október 6-ig tartott.⁵² A narráció szerint a magyar csapatok „minden esetben visszaverték a szovjet támadó kísérleteit”⁵³. A hangvétel mérséklődött, a szöveg pedig elárulta, hogy defenzív tevékenységet folytatnak egy olyan ellenséggel szemben, ami többször is megpróbált átkelni a túlpartra. Ezzel rámutatva arra, hogy a magyar honvédek megállják a helyüket, de egyúttal arra is, hogy az ellenség még továbbra is képes aktív tevékenységet folytatni. A mutatott képeken látszik a Dnyeper széles folyama, majd vágás után rádiós katonák, menetet végrehajtó kerékpárosok, szétbontakozó huszárok, rohamozó gyalogosok és robbanás előtt lehasaló katonák láthatók. Utóbbi kettő motívum már megszokott módon állt a fegyveres küzdelem szimbólumaként a vásznon. Ezt követően – szintén némi romantikus képként – azonnal a kitüntetés átadásának díszes rendezvényét láthatja a néző. Ezzel rámutatva arra, hogy a hősiei teljesítmény nem maradhat jutalmazás nélkül.

A 922-07 számú filmhírben⁵⁴ még a gépkocsizó gyalogság menetéről mutattak képeket, mely arra szolgált, hogy a szovjet csapatok üldözését szemléltessék. A narráció alátámasztásaként bemutattak egy járműről szállást egy előre meghatározott terepszakaszon, majd onnan imitálták a szökellést. Valamint a gyalogosok kézi fegyvereiből lött tűzének felvételeivel jelezték, hogy harctevékenység is folyt a manőverek után. A filmhíradó második felvonásában a visszavonuló bolsevikok által tönkretett duzzasztómű képeit mutatták be a hazai közönségnek.

A 923-09 hírben a Dnyeper folyón való átkelést kívánták megjeleníteni. Erre a legalkalmasabb képeket a rohamozó gyalogosokban és a tűzérségi tűzkiváltásban látták. A folyami átkelés megörökítésére egy darab evezős csónakot és egy kis méretű (kb. 20 katonát elbíró) kompot vettek fel az operatőrök. A birtokba vett településen a háborús pusztítás nyomai látszódtak, melyet a narrátor „szovjet pusztításnak”⁵⁵ nevezett.

A 925. és a 926. filmhíradóban három-három film is volt. Sajnálatos módon a többségük megsemmisült, így csak következtetni tudunk a tartalmukra. Ezek lettek volna az utolsó képek a Gyorshadtest 1941-es háborús alkalmazásáról. A 926-09 felvétel már a visszafogadó ünnepségről számolt be.

HAZAI VONATKOZÁSÚ HÁBORÚS HÍREK

Ide kerültek besorolásra azok a filmhírek, amelyek 1941-ben a Kárpát-csoport és a Gyorshadtest kapcsán deklaráltak magyarországi forgatással jelentek meg.

⁵¹ mvh-0921-05; Az is megjegyezhetjük, hogy 1941-ben a magyarországi társadalom 48,7%-a a mezőgazdasági szektorban élt és dolgozott. Így megfelelő összehasonlítási alapjuk lehetett. Romsics 2010. 189.

⁵² ANDAHÁZI SZEGHY 2016. 89–92.

⁵³ mvh-0921-07

⁵⁴ mvh-0922-07

⁵⁵ mvh-0923-09

Az elsőre még 1941. szeptemberében került sor, amikor a női társadalmi szervezetek a Magyar Vöröskereszt segítségével szeretetsomagokat készítettek a fronton harcoló katonák részére.⁵⁶ Mivel ekkor ez a két szervezet volt hadműveleti területen, ezért másnak nem készíthették, mint az általunk vizsgált seregtesteknek. A felvételek képein asszonyok számtalan vöröskeresztes csomagot készítenek össze és ládáznak be.

A következő hónapban három ilyen hír is előfordult. A 919. híradó nyolcadik híre arról szólt,⁵⁷ hogy a harctéren megsebesült katonákat Magyarország különböző pontjain kórházakban ápolták. Az ide vonatkozó képeken orvosi ellátásban részesülő és lábadozó katonák láthatók. A kilencedik hírben pedig a vitéz nagybányai Horthy Miklósné a társadalomtól kért adományokat a hadviselő katonák és nélkülöző családtagjaik részére.⁵⁸ A képen a kormányzó felesége olvasta fel a beszédét, miközben vízzel a szavai alá vetítették a háborús képeket. Ezt egy egészen ritkán használt technológiai eljárással oldották meg. A 921. filmhíradóban pedig szintén a sebesült honvédek jelennek meg egy kívánsághangverseny keretein belül.⁵⁹ A képek alapvetően az előadásról szóltak, viszont több alkalommal is a kamera fókuszában a fronton megsebesült katonák láthatók.

A novemberi hónapban a 925-04 filmhír megsemmisült, de tartalmában ez is az ajándékok gyűjtését propagálta.⁶⁰ Ugyanezen a filmhíradónak a hatodik híre is elveszett, ami pedig az 1. hegyidandár visszafogadó ünnepségét jelenítette meg.⁶¹ A 926-09-es filmhír szerencsésen fennmaradt, mely a nyíregyházi és a nagyváradai huszárezred visszafogadó ünnepségéről szólt. A képek díszes jelenetekről számoltak be, amin előjáróként a kormányzói pár és a honvédelmi miniszter is megjelent. Az ünnepség a katonai rendezvényeken megszokottak szerint folyt le, a képekről nem hiányozhatott az előjáró fogadása, a csapatok szemléje, a zászlószalag adományozása, a kitüntetések átadása, a köszöntőbeszéd és a díszmenet sem.⁶²

A decemberi hónapban megjelent négy hazai hír, amit még ide lehet sorolni. A 927. filmhíradóban ismét a sebesültek kerültek be a filmújságba, akikkel kapcsolatban a narráció elmondta, hogy a súlyos sebesülteket légi úton szállították haza a műveleti területről.⁶³ A képen magyar felségjelzésű vöröskeresztes, fekvőbeteg szállítására is alkalmas utasszállító repülőgépről árulkodik, ami leszállt, hogy kiszállítsák belőle a sebesülteket. A 928-07. számú filmhír is megsemmisült, de tartalma szerint a sebesült honvédek rehabilitációjáról szólt.⁶⁴

A 929-08 a határvasadások,⁶⁵ addig a 930-06 filmhír⁶⁶ a gyorshadtest visszafogadó rendezvényeiről számolt be. Mindkét esetben Szombathelyi Ferenc fogadta a hazatérőket, és a csapatok az állomáshelyükig több települést is érintettek, ahol kisebb-nagyobb ünnepi fogadtatásban

⁵⁶ mvh-0918-02

⁵⁷ mvh-0919-08

⁵⁸ mvh-0919-09

⁵⁹ mvh-0921-08

⁶⁰ mvh-0925-04

⁶¹ mvh-0925-06

⁶² mvh-0926-09

⁶³ mvh-0927-07

⁶⁴ mvh-0928-07

⁶⁵ mvh-0929-08

⁶⁶ mvh-0930-06

részesültek. Utóbbinak a legnagyobb ünnepséget a Hősök terén tartották. Lefolyásuk rendjét a korábbi hasonló rendezvény szerint ábrázolták.

Utolsó, a témában még releváns filmhír 1942. januárjában jelent meg a mozikban 932-07 sorszámmal. Ez volt az év első híradója, amelynek a felvételeit még az előző évben készítették, és amely a karácsonyi ünnepségekről szólt. Ábrázolását tekintve elmondhatjuk, hogy ez is a sebesültekről való gondoskodást hirdette, méghozzá olyan képekkel, amin a honvédelmi miniszter jelenlétében a hadikórházakban ápolásban részesített sebesült honvédeket ajándékozták meg. Ezzel zárult a filmhírek azon sora, mely a gyorsHADtestet vette fókuszába.

ÖSSZEGZÉS

Ezekre a forrásokra nem lehet pusztán propaganda híryanagként tekinteni. Hiszen az alkotók képzeletét és megvalósítani kívánt szándékát lekorlátozta a rendelkezésre álló alapanyag. Ennek több összetevője között voltak a technológiai lehetőségek, az operatőrök korlátai, vagy a felvétel készítéséhez szükséges tudás, tapasztalat, vagy egyáltalán a szándék. Ezek és a létező valóság különös ötvözeteként jött létre a filmhíradó.

Minden hadi filmhírbe beleillesztettek egy politikai-ideológiai üzenetet is. Ez a kettőség ok-okozati összefüggésbe állította az eseményeket és a történeteket. Számos esetben elmondható, hogy propagandisztikus kifejezőmód érhető tetten a politikai üzenet átadásában, viszont ezt nem aknázták ki teljes mértékben, ugyanis számos lehetséges picture képet forgathattak volna le, de mégsem tették. A politikai-ideológiai vizualizációk célja a bolsevizmus ellenség és elmaradottság (image) képének építése volt. Erre a célra a legalkalmasabbnak a következő (picture) képeket találták:

- értékes műtárgyak és lakóházak romjairól készült felvételek;
- kereszténység ellen elkövetett bűnök képei;
- temetetlen heverő, meggyilkolt emberek képei;
- éhező lakosságról készült felvételek;
- földbevált lakó célú ingatlanok képei;
- ősidőkből származó agrár munkaeszközök alkalmazásának felvételei.

Ebből azt is megtudhatjuk, hogy a felsorolt képek a híradó készítői szerint a negatív kvalitást szimbolizálták. Mivel a filmhíradó egy társadalmi konstrukció folyamatként jött létre, ezért azt is megkockáztathatjuk, hogy a híradó készítői olyan szimbólumokkal és motívumokkal igyekeztek élni, amelyekkel átadják a szándékuknak megfelelő üzenetet. Ebből pedig az adódik, hogy a fenti felsorolt tételek a társadalom kognitív terében is negatív jelentéstartalommal bírtak.

A gyorsHADtest vizualizációjának célja a sikeres fegyveres erő (image) képének építése volt. Erre a célra a legalkalmasabbnak a következő (picture) képeket találták:

- páncélosok, gépkocsizók, kerékpárosok és huszárok menetei;
- gyalogosok rohamának felvételei;
 - repülőcsapatok fel és leszállásai, valamint repülései;
 - tüzérségi lövegek tűzkiváltásai, ritkábban robbanópontok felvételei;
 - légvédelmi tüzei tűzkiváltásai és a lezuhant ellenséges géproncok;
 - a vezetés-irányítást bemutatása a rádiókezeléssel és parancsnoki munkatérképpel;
 - műszaki csapatok hídépítési munkái;

- gépjárműjavító szeroszlop és sütőoszlop funkcionális működése;
- főzőponton történő élelmiszerosztás felvételei.

A fentiekről megállapítható, hogy a haditudósítók és a MFI hírszerkesztői igyekeztek változatos és minél szélesebb képet mutatni a gyorsadtestről. Viszont a háborús felvételek készítése rendkívül nehéz és életveszélyes foglalkozás, ezért gyakran egy-egy harcászati tevékenységet bizonyos képekkel illusztráltak a vásznon.

- A harcot a kézifegyverek és tüzérségi lövegek tűzkiváltásával jelezték;
- a támadást a gyalogság szökellő mozdulataival és gránátbecsapódások idején történt hasra fekvéssel;
- az üldözést a páncélosok, kerékpárosok, huszárok, gépkocsizó gyalogosok menetoszlopaival;
- a folyamatkeletést csónak- és kompalkalmazásával, valamint hadihíd építéssel;
- a légvédelmet a lövegek tűzkiváltásával és a roncsok bemutatásával.

Egy alig 40-60 másodperces jelenetsorba ezeket a motívumokat kellett bemutatni, ahhoz, hogy a nézőben hitelesítést nyerjen az a tudat, amit a narrátor elmondott. A háború valóságától ez persze messze áll.

Az egymást követő hetekben kiadott filmhíradókban a hadihírek képesek kontextust alkotni egymással. Így azokban a nézőkben, akik rendszeresen jártak moziba, a következő világhkép állhatott össze.

Nyáron a bolsevista ellenség a visszavonulása során mindent elpusztított. A kitartó üldözést csak a szovjet légierő zavarja meg. A támadás sikerét a nagy létszámú hadifoglyok és megsemmisített haditechnikai eszközök jelzik. **Ősszel** viszont a magyar csapatok sikeres folyamvédelmet folytatnak a szívoán védekező és gyakran támadó manővert is végrehajtó Vörös Hadsereg-gel szemben. A háború veszteségekkel jár, és a sebesültekről gondoskodni kell. A **tél** beálltával a csapatok győztesként térhettek haza.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Felhasznált Magyar Világhíradók:

1941. június: 906.

1941. július: 907., 908., 909.

1941. augusztus: 910., 911., 912., 913., 914.

1941. szeptember: 915., 916., 917., 918.

1941. október: 919., 920., 921., 922.

1941. november: 923., 924., 925., 926.

1941. december: 927., 928., 929., 930., 931.

1942. január: 932.

<https://filmhiradokonline.hu/>

Utolsó letöltés 2025. február. 02.

Felhasznált források:

MNL OL: Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltár

K 675, 1. csomó, 1. tételből az 1927-ben kiadott „Alapszabályzat”

K 675, 13 csomó 34. tétel

GYIMESY KÁSÁS ERNŐ (1943): A magyar híradófilm diadalútja. *Magyar Film* V. évf. 5. sz. 1943. február 3. 3–5.

ERDÉLYI ISTVÁN DR. (1943): Első helyen a magyar nemzeti filmgyártás! *Magyar Film* V. évf. 5. sz. 1–2.

Központi Statisztikai Hivatal adatbázisa. https://www.ksh.hu/nepszamlalas/tablak_vallas (Letöltve: 2025. február 10.)

Felhasznált szabályzatok:

„Multi-Domain Operations”. <https://www.act.nato.int/article/mdo-in-nato-explained/>

https://www.jwc.nato.int/application/files/1516/3281/0425/issue37_21.pdf

Utolsó letöltés 2024. szeptember. 05.

Felhasznált szakirodalom:

ANDAHÁZI SZEGHY VIKTOR (2016): *A magyar királyi honvédség részvétele a Szovjetunió elleni támadásban. 1941. július-december.* Szeged, Belvedere Meridionale.

ANDOK MÓNICA (2013): *A hírek története.* Budapest, L' Harmattan Kiadó

BARKÓCZI JANKA (2017): *Ezerszemű filmhíradó: Vizuális propaganda Magyarországon 1930–1944.* Budapest, L'Harmattan Kiadó.

BARKÓCZI JANKA (2020): *Vizuális propaganda Magyarországon 1931–1944. A Magyar Világhíradó a rituális kommunikációelmélet kontextusában.* Magatartástudományi és Kommunikációelméleti Intézet, Budapest Corvinus Egyetem Társadalmi Kommunikáció Doktori Iskola, Doktori (PhD) értekezésdoktori.

BUZINKAY GÉZA – KÓKAY GYÖRGY (2005): *A magyar sajtó története I. A kezdetektől a fordulat évéig.* Budapest, Ráció Kiadó.

FEKETE BÁLINT (2014): A Horthy-kori filmhíradók kutatása és használata az oktatásban. *Médiakutató* 15. évf. 4. sz. 13–23.

GORDA ÉVA (2012): *A magyar haditudósítás az első és második világháborúban.* Nemzeti Közszerológiai Egyetem, Hadtudományi Doktori Iskola, Doktori (PhD) értekezés.

KÁZMÉR LÁSZLÓ (2023): The Hungarian 2nd Army in the Hungarian World Newsreel (1942–1943). *Belvedere Meridionale* vol. 35. no. 2. 122–134. <https://doi.org/10.14232/belv.2023.2.9>

ORMOS MÁRIA (2000): *Egy magyar médiavezér: Kozma Miklós.* Budapest, PolgART Könyvkiadó.

ROMSICS IGNÁC (2016): *Magyarország története a XX. században*. Budapest, Osiris Kiadó.

ROMSICS IGNÁC (2016): *Magyarország belépése a háborúba, avagy Ki bombázta Kassát? A magyar történelem rejtélyei*. Budapest, Kossuth Kiadó.

Sipos Balázs (2023): *„Amerika, ezeremeletes mennyország” Amerika és az amerikanizmus a Horthy-kori nyilvánosságban*. Budapest, Napvilág Kiadó.

SZÖNYI GYÖRGY ENDRE – SZAUTER DÓRA (2008) (szerk.): *A képek politikája. W. J. T. Mitchell válogatott írásai*. Szeged, Jate Press Kiadó.

TÓTH FERENC – KOVÁCS ZOLTÁN (2022): *Hidak a magyar–jugoszláv határon. Műszaki Katonai Közlöny 32. évf. 1. sz. 27–48*.

TURBUCZ DÁVID (2012): *A Horthy-kultusz vallásos jellegéről*. In Ballabás Dániel (szerk.): *Kultusz és propaganda*. Eger, Líceum Kiadó. 27–40.

TURBUCZ DÁVID (2020): *Horthy Miklós És A Szegedi Ellenforradalom*. In LIGETI DÁVID – VÖRÖS BOLDIZSÁR (szerk.): *„...minden édenek neve vad poklokat büvöl...” A Magyarországi Tanácsköztársaság*. Budapest, Országház Könyvkiadó. 305–322.